

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan
eettinen neuvottelukunta ETENE

1.11.2017

STM105:00/2014

ETENE NEUVOTTELUKUNTA 5/2017

Aika: Keskiviikko 1.11.2017, klo 12.00 – 16.00

Paikka: OKM, kokoustila Kalevala, Meritullinkatu 10, Helsinki

Osallistujat:

Hallamaa Jaana, pj.	x		
Heinimäki Jaakko, varapj.	x		
Jäsenet:		Varajäsenet:	
Collin Kaj		Muurinen Sampo	
Sariola Jukka	x	Sari Loijas	
Rentola Annika		Okkonen Eila	x
Salomaa Eva	x	Isoviita Vesa	
Peiponen Arja	x	Koivisto Tuija	
Kuosmanen Lauri	x	Myllymäki Kati	x
Sulkava Raimo	x	Korkeila Jyrki	
Hautanen Ulla	x	Martimo Kari-Pekka	x
Uramo Maija	x	Sinko Päivi	
Topo Päivi	x	Niemelä Markku	x
Hemminki Jaana	x	Honka Petri	x
Ruuhonen Kirsi	x	Mäki-Petäjä-Leinonen Anna	
Pietilä Anna-Maija	x	Lehto Juho	
Launis Veikko		Anttonen Anneli	
Talja Martti		Heikkinen Hannakaisa	
Turunen Kaj		Ruoho Veera	
Raassina Sari		Lauslahti Sanna	
Nurminen Ilmari		Salonen Kristiina	
Halila Ritva, pääsihteeri	x		
Mutanen Taina, osastosihteeri	x		
Sarita Friman-Korpela (kohta 8)	x		

- 1 Puheenjohtaja Jaana Hallamaa avasi kokouksen klo 12.05. Esityslista hyväksyttiin kokouksen työjärjestykseksi.
- 2 Edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin.
- 3 Kesäseminaari 2017 jatkokeskustelua

Keskusteltiin vielä kesäseminaarin annista ja päätettiin jatkaa seminaarijulkaisun valmistelua seuraavassa kokouksessa.

4 Lausuntopyyntö: Eettinen suositus mittareiden käytöstä sosiaalialan asiakastyössä ja johtamisessa.

Toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin kansallinen asiantuntijaverkosto (TOIMIA) on laatinut toimintakyvyn mittaamisen yhtenäistämiseksi uuden suosituksen mittareiden käytöstä sosiaalialan asiakastyössä ja johtamisessa. ETENE pohti keskustelussaan suosituksen sisältöä ja rakennetta. ETENE totesi, että suositus oli rakenteeltaan epäselvä, eikä siitä oikein selvinneet eettiset periaatteet, joiden perusteella suositukset oli laadittu. Tekstissä sekoittuivat myös tutkimuskieli ja arkipäivän käytännön päätöksentekoon liittyvä kieli. ETENE totesi, että sosiaalialalla mittareita on kehitetty erityisesti vanhusten toimintakykyä arvioimaan. Mittareiden käyttö on kuitenkin kiinni arvioijasta, ja arvoja pystytään manipuloimaan tilanteeseen sopien. Mittarit ohjaavat myös mitä mitataan, ja tällöin voi jäädä huomioimatta asioita, joilla on huomattavaakin merkitystä ihmisen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin kannalta.

Käydyn keskustelun perusteella päätettiin, että ETENE ei anna asiasta lausuntoa mutta kirjoittaa viestin suosituksen laatijoille reflektoiden oheista suositusta ETENEn julkaisuun sosiaali- ja terveysalan eettisistä periaatteista v. 2011: ETENE-julkaisuja 32: Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta <http://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/13c517e8-6644-4fa5-8c5f-193cfdce9841>

5 Kevään 2018 kokoukset

Päätettiin järjestää kevään neuvottelukunnan kokoukset:

- tiistaina 23.1.2018 klo 12-16,
- torstaina 8.3.2018 klo 12-16 ja
- tiistaina 29.5.2018 klo 12-16

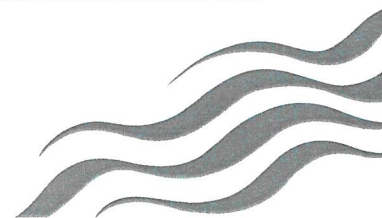
ETENEn kesäseminaari päätettiin järjestää 22.8.2018.

6 Keskustelua vakuutuslääketieteen eettisistä kysymyksistä

Jaana Hemminki kertoi aluksi vakuutuslääketieteen oikeusperustasta ja kehityskaaresta 1800-luvulta tähän päivään. Lisäksi hän havainnollisti kahden oikeustapauksen avulla vakuutuslääketieteen eettisistä kysymyksistä. Vakuutuslääketieteessä suurin osa asioista käsitellään asiakirjojen perusteella, suullisia käsittelyjä järjestetään melko vähän.

Kari-Pekka Martimo avasi aihetta vakuutuslääkärin näkökulmasta. Puheenvuorossa korostuivat lääkärin eri roolit (potilasta hoitava lääkäri ja asiantuntija) suhteessa asiakkaaseen, minkä hoitava lääkäri voi kokea haasteellisena. Esityksessä pureuduttiin työkyvyttömyyden arviointiin terveydenhuollon ja vakuutuslääketieteen näkökulmista. Rajapinnoilla ongelmakohtia aiheuttavat eri vakuutusjärjestelmien erilaiset säännökset ja korvauskäytännöt. Esimerkiksi syy-seuraussuhteen osoittaminen on vakuutusten korvauskäytännössä tärkeä. Haasteita aiheuttaa potilaan tilanteen välittymisestä totuudenmukaisena hänen kertomuksensa kautta lääkärin lausuntoon ja lopulta sen tulkintaan vakuutusjärjestelmässä. Hylkäävästä päätöksestä voi kuitenkin valittaa muutoksenhakuasteisiin ja tuoda samalla uutta näyttöä päätöksen oikaisun perusteeksi.

Ristiriitoja voi aiheuttaa lähettävän lääkärin ja vakuutuslääkärin erilainen käsitys työkyvyttömyydestä tai sen perusteista. Potilas on voinut ymmärtää saaneensa lääkäriltään jo ikään kuin vahvistuksen työkyvyttömyydestä tai perusteista päästä siirtymään eläkkeelle, kun vakuutusyhtiö toteaa, että perusteet eläkkeen myöntämiselle ovat riittämättömät. Mar-

timon näkemyksen mukaan myös terveydenhuolto- ja sosiaalivakuutusjärjestelmä voivat luoda työkyvyttömyyttä. Sairauslomat ovat joskus tarpeettoman pitkiä, ja pitkältä sairauslomalta palaaminen takaisin töihin voi olla vaikeaa. Työkyvyttömyys määritellään eri järjestelmissä eri tavoin: pystyykö henkilö tekemään omaa työtään, tai onko hän ylipäättään työkykyinen. Myös se, onko pystyykö henkilö tekemään jotain muuta työtä ja löytyykö työmarkkinoilta hänelle sopivaa työtä, vaikuttavat eläkearviointiin.

Eri vakuutusjärjestelmissä työkyvyttömyyden määrittelemisen vaihtelee sen mukaan, arvioidaanko työkyvyttömyyttä sairausvakuutuslain vai jonkin eläke- tai tapaturmavakuutussäännöksen perusteella. Myös syy-seuraussuhteen arviointi ja se, mikä merkitys sille annetaan päätöksen osana, riippuu vakuutusjärjestelmästä. Lääkäreillä on erilaisia käsityksiä ja niiden mukaan voidaan puhua jopa koulukunnista mm. siinä, kuinka aivovammoja ja sisäilmaongelmien aiheuttamia oireita tulkitaan, jolloin eri arvioitsijat voivat arvioida potilaan tilannetta eri tavoin vakuutusjärjestelmässä.

Jännittävä aiheuttaa myös se, että sairautta voidaan tarkastella kahdella erilaisella tavalla, toisaalta tautitason mukaan toisaalta objektiivisesti todettuna sairautena. Nämä kaksi tapaa käsitteellistä sairautta eivät aina ole yhteneväiset. Diagnoosikriteerit täyttävää sairautta ei pystytä aina todentamaan, vaikka henkilön toiminta- tai työkyky olisi heikentynyt.

Työeläkejärjestelmissä henkilö on oikeutettu korvaukseen, joka vastaa työnteon aikana maksettua eläkettä täydennettynä ns. tulevan ajan oikeudella. Tässä huomioidaan myös se, mitä henkilö olisi ansainnut vanhuuseläkkeeseen mennessä. Jos henkilöllä ei ole diagnoosikriteerit täyttävää sairautta tai vammaa, hän ei ole oikeutettu etuisuuksiin. Lisäksi korvauskäytäntöjen erilaisuus eri järjestelmissä luo kannusteen hakea parempia korvauksia. Keskeistä potilaan oikeusturvan näkökulmasta on, että lääkärillä on riittävästi tietoa eri etuisuuksien kriteereistä, jotta hän voi ohjata potilasta oikeaan suuntaan.

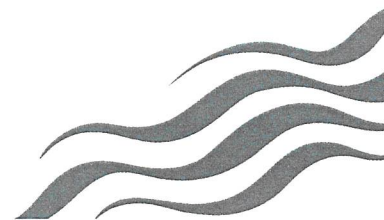
Ammatillinen kuntoutus on muuttanut viimeisten parin vuosikymmenen aikana merkittävästi käsityksiä eläköitymisestä ja sen perusteista. Työ on myös muuttunut fyysisesti kevyemmäksi, ja ammatillisen kuntoutuksen aktiivisempi hyödyntäminen on vähentänyt työkyvyttömyyseläkkeitä. Työeläkehakemuksia hylätään suhteellisesti aiempaa enemmän, vaikka hylkäysten lukumäärä on pysynyt samana. Eniten hylätään tuki- ja liikuntaelimien sairauksien sekä psykiatristen sairauksien perusteella tehtyjä eläkehakemuksia.

Vakuutuskorvausjärjestelmistä löytyy yleisölle tarkoitettua informaatiota osoitteessa www.vakuutuskorvaus.fi. STM on julkaissut työryhmäraportin v. 2001 vakuutuslääkärijärjestelmän kehittämisestä.

ETENE päätti jatkaa keskustelua aiheesta. Pyydetään kokoukseen mahdollisesti vakuutuslääketieteen asiantuntijoita. Erityisesti moniongelmaisuus ja huono-osaisuus ja sen vaikutus työkyvyttömyyteen keskustelutti neuvottelukuntaa, joka toivoi asiasta lisätietoa.

7 Soten valinnanvapauslaki

Todettiin, että valinnanvapautta koskeva lakiesitys lähetetään lausuntokierrokselle perjantaina 3.11. Päätettiin, että pääsihteeri kokoaa lausunnon pohjaksi seuraavan kokouksen käsitteilyyn sote-uudistuksen tavoitteet ja periaatteet sekä eettiset periaatteet, joita ETENE edustaa.

8 Keskustelua terveyden edistämisestä Sotessa

Erityisasiantuntija Sarita Friman-Korpela alusti Sote- ja maakuntaudistuksesta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta. Hän kertasi Sote-uudistuksen kulmakivet ja tavoitteet sekä maakuntien ja kuntien tehtävät ja velvoitteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä sekä yhteistoiminnan rakentaminen eri toimijoiden välillä (yhteispooli). Lisäksi kuultiin maakunnan ja kunnan tehtävien yhteensovittamisesta, vastuunjaosta ja tehtävien rajapinnoista sekä yhdessä sovittavista asioista. Esityksessä tuotiin esiin myös kolmannen sektorin merkitys palvelujen tuottajina.

Esityksessä korostui taloudellinen vaikuttavuus ja poikkihallinnollinen valmistelu, jonka pitäisi toteutua kaikilla tasoilla. Friman-Korpela totesi, että Sote-uudistuksen taloudellisia tavoitteita ei pystytä toteutumaan ilman kuntien ja myös järjestöjen merkittävää satsausta terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyöhön. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen merkitys kaikilla politiikan sektoreilla voidaan kuvata monilla tavoin. Esimerkiksi kunta voi edistää asukkaiden liikkumista rakennuttamalla pyörätien, mikä parantaa edellytyksiä ylläpitää kuntoa ja terveyttä, auttaa saavuttamaan liikuntapalveluja entistä paremmin ja samalla tuo työtä kunnan asukkaille.

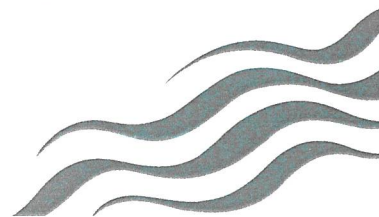
Lopuksi tarkasteltiin sote- ja maakuntaudistuksen valmistelun ja toimeenpanon aikataulua. Ajantasaista tietoa saa sote- ja alueuudistuksen verkkosivuilta osoitteesta www.alueuudistus.fi.

9 Ilmoitusasiat

- ETENEn pj. Jaana Hallamaa on menossa eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaan kuultavaksi Eutanasia-kansalaisaloitteesta 9.11. klo 10. Kuulemisesta on suora verkkolähetys eduskunnan verkkosivujen www.eduskunta.fi / www.riksdagen.fi kautta.
- Pääsihteeri ja muut paikalla olijat kertoivat ETENELLE kuulemistilaisuudesta palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestämisestä. Asiasta järjestetään uusi kuulemistilaisuus joulukuussa 2017.
- ETENE, Talentia, Tehy ja Lääkäriliitto järjestävät vuoden 2018 etiikkapäivän 5.9.2018.
- ETENEn puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja pääsihteeri tapasivat HUSin edustajat johtajajylilääkäri Markku Mäkijärven 12.10.2017. Läsna olivat myös lastenurologi Seppo Taskinen, lastenendokrinologi Päivi Miettinen, sekä lastenkirurgit Pentti Kallio ja Risto Rintala. ETENEn puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja pääsihteeri totesivat, että eri toimijoiden välistä keskustelua ja ymmärtämistä haittaa edelleen termien ja käsitteiden erilaisuus. Lisäksi terveydenhuollon ja intersukupuolisten välillä on selvä näkemusero siitä, kenen kokemus ruumiinrakenteen poikkeavuudesta ja häiritsevyydestä pitäisi ottaa huomioon, kun rakennepoikkeavuuksia lähdetään korjaamaan.
- Pääsihteeri menee tapaamaan 10.11.2017 Psykologiliiton ammattieettistä lautakuntaa.
- Lapsiasiainvaltuutettu on pitämässä uuden pyöreän pöydän keskustelun 13.11 lasten oikeudesta sukupuoleen.

10 Muut esille tulevat asiat

Intersukupuolisuuskannanoton päivitys siirrettiin seuraavaan kokoukseen.

11 Kokouksen päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15:45.

Puheenjohtaja

Jaana Hallamaa

Pääsihteeri

Ritva Halila

